

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Гупана Нестора Миколайовича на дисертацію

Бабакіної Оксани Олексіївни

«Розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних

працівників закладів вищої освіти України

останньої чверті XX – початку XXI століття»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

за спеціальностями 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

та 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Актуальність теми дисертаційної роботи. У сучасному суспільстві відбуваються соціально-економічні, соціокультурні, політичні, організаційно-педагогічні зміни, перехід до освіти протягом життя, входження вітчизняної післядипломної освіти до європейського і світового освітньо-наукових просторів, що визначають розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти й управління нею. Окреслені зміни актуалізують необхідність дослідити розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України та управління нею в історії вітчизняної педагогічної науки.

Для того, щоб комплексно й об'єктивно дослідити й оцінити розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України в історії вітчизняної педагогічної науки слід проаналізувати цей процес із останньої чверті XX – початку XXI століття, що зумовлений динамічними змінами в системі підвищення кваліфікації та зростанням вимог до рівня професійної кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України.

Відтак, актуальність представленої на розгляд дисертації Бабакіної Оксани Олексіївни «Розвиток системи підвищення кваліфікації науково-

педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття» не викликає сумніву.

Дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради «Модернізація педагогічної системи терціарної освіти у контексті підвищення якості професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців і вдосконалення професіоналізму науково-педагогічних і педагогічних працівників» (державний реєстраційний номер 0120U105225), комплексної теми кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту «Реалізація системи фахової підготовки в інноваційному освітньому середовищі вищого педагогічного навчального закладу» (державний реєстраційний номер № 0117V007459). Тему дослідження затверджено рішенням Вченої ради Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (протокол № 4 від 16.11.2016 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Науковий апарат дослідження сформульовано в цілому правильно. Відповідно до об'єкта, предмета та мети дослідження визначено завдання, вирішення яких послідовно й логічно розкрито в змісті дисертації (с. 4 – 5 автореф. та с. 42 – 43 дис.).

Специфіка предмета дослідження зумовила застосування спеціального комплексу методів дослідження: історико-генетичного, історико-порівняльного, історико-системного, історико-структурного, історико-типологічного, історико-логічного, герменевтичного, термінологічного аналізу науково-педагогічної та спеціальної літератури, структурно-функціонального аналізу, перспективного аналізу, інтерпретації, статистичного, узагальнення (с. 6 – 7 автореф. та с. 45 – 46 дис.).

Різноманітністю відрізняється джерельна база. Авторка аналізує вітчизняні та зарубіжні нормативно-правові джерела, у яких задокументовано

реформи та зміни в системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, що сприяли або перешкоджали цьому процесу; документи й матеріали, які зберігаються в державних архівах України (Центральному державному архіві громадських об'єднань України, Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, Архіві Президії Академії наук України, Державному архіві міста Києва); оригінальні праці з історії філософії та педагогіки; вітчизняні та зарубіжні періодичні видання; вітчизняні та зарубіжні інтерпретаційні джерела (дисертації, автореферати, підручники, навчальні посібники); вітчизняні та зарубіжні словниково-енциклопедичні джерела; вітчизняні та зарубіжні науково-статистичні джерела (статистичні довідники, щорічники, збірники); Інтернет-ресурси. Саме такий склад використаних джерел (1152 найменування) дозволили Оксані Олексіївні всебічно проаналізувати проблему дослідження, зробити обґрунтовані висновки.

Виконане дослідження відрізняється широкою апробацією його результатів на міжнародних, усеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях (с. 8 – 9 автореф. та с. 49 – 50 дис.).

Яскравим свідченням наукової культури дисертантки є ретельна розробка всіх понять, які розглядаються в дисертації. Оксаною Олексіївною Бабакіною визначені ключові поняття дослідження: «система підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» як цілісна підсистема кадрової політики уряду загалом і закладів вищої освіти зокрема, що поєднує сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених організаційних структурних форм підвищення кваліфікації, функціонування яких спрямовано на всебічне забезпечення підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників та розвитку їх професіоналізму і кар'єрному розвитку; «розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» як процес тривалих змін кадрової політики уряду загалом і закладів вищої освіти зокрема, що реалізують освітню

діяльність у сфері підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти (с. 7, 32 автореф. та с. 3, 7, 48, 106, 119, 121 дис.).

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи результати дисертаційної роботи, слід наголосити на результатах, що мають вагому наукову новизну:

зупинимося: обґрунтовано критерії аналізу й оцінки розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття (с. 7, 32 – 33 автореф. та с. 3, 7, 47, 122, 123 – 124 дис.); розроблено авторську методичку періодизації розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України у досліджуваних хронологічних межах (с. 7, 33 автореф. та с. 3 – 4, 7, 47 дис.); обґрунтовано основні періоди розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття: перший (1974 – 1990 роки) – характеризувався, з одного боку, державно-партійним керівництвом системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України, з іншого, – частковою демократизацією управління системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, екстенсивним розвитком науки та вищої освіти, збільшенням чисельності науково-педагогічних працівників (майже у 4,5 рази), розширенням та оновленням номенклатури наукових спеціальностей аспірантури; другий (1991 – 2014 роки) – характеризувався інтенсивною розбудовою системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України, що відбувалася протягом двох етапів – перший етап (1991 – 1999 роки – етап формування системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти незалежної України з одного боку – у процесі втрати стабільності в усіх сферах життєдіяльності суспільства, суттєвих скорочень бюджетних вкладів країни в науку й освіту, скорочення чисельності наукових і науково-педагогічних кадрів; із іншого –

відходу від марксистсько-ленінської методології проведення наукових досліджень, початку активних інноваційних процесів у всіх сферах науки та освіти, вивченням закритих у радянські часи архівних першоджерел) і другий (2000 – 2014 роки – етап інтенсивного розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України, що характеризувався розбудовою прогресивної нормативно-правової бази, направленої на підтримку та розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; систематизацією та узагальненням наявного бекграунду; упровадженням передового педагогічного досвіду; значним збільшенням кількості наукових, науково-практичних досліджень) (с. 7, 33 автореф. та с. 3 – 4, 7, 47 дис.); здійснено комплексний аналіз розвитку управління системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України кожного періоду (с. 7, 34 автореф. та с. 5 – 6, 7, 47 дис.); виявлено тенденції розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України на сучасному етапі (с. 7, 33 – 34 автореф. та с. 4 – 5, 6, 47 дис.).

Значення одержаних результатів для науки й практики та можливості їх використання.

Практичне значення наукової розвідки полягає в розробці й упровадженні в освітній процес спецкурсу «Розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті XX – початку XXI століття» для здобувачів вищої освіти освітньо-наукового ступеня «доктора філософії».

Результати історико-педагогічного аналізу: відображені у змісті програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в освітніх інституціях (Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Бердянський державний педагогічний університет, Глухівський національний педагогічний

університет імені Олександра Довженка, Мукачівський державний університет, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти); збагачують фактичний інформаційний матеріал із історії педагогіки, теорії та методики управління неперервною освітою; сприяють подальшій модернізації післядипломної освіти та визначенню оптимальних шляхів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у контексті євроінтеграції. Головні теоретико-методологічні положення, висновки та узагальнення можуть використовуватись в управлінській роботі керівників ЗВО з метою удосконалення й ефективного впливу на розвиток управління системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України; у розробці відповідних лекційних спецкурсів і спецсеминарів у закладах вищої освіти.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Текст дисертації не містить запозичень без посилань на відповідне джерело (академічного плагіату).

Автореферат дисертації цілком відбиває її зміст.

Дисертація відрізняється науковою новизною, має безперечну теоретичну і практичну значимість. Зміст роботи свідчить про те, що всі поставлені завдання дисертантка під час дослідження виконала. Результати проведеної роботи допомогли визначити перспективні напрями подальшого розвитку цієї наукової проблеми.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи дисертацію, вважаємо за необхідне висловити деякі питання і пропозиції:

1. Огляд джерельної бази в підрозділі 1.2 є недостатньо впорядкованим. Варто було б послідовно представити праці, які розкривають історико-педагогічні та теоретично-практичні аспекти проблеми розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України за визначеними періодами.

2. На наш погляд, у тексті дисертаційної роботи потребує більш

грунтовного пояснення визначення нижньої межі другого етапу другого періоду розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття (2000 рік – початок активного впровадження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів та завершення розробки «Комплексу нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти»).

3. У дослідженні розкрито актуалізацію міжнародного досвіду розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти (підрозділ 4.3, с. 384 – 413), отримано важливі результати. Доцільно було би виокремити відповідне завдання дослідження.

4. Дисертація виграла б, якби поряд із аналізом історичної, науково-педагогічної літератури, різноманітних документальних джерел О. Бабакіна здійснила б опитування членів науково-педагогічної спільноти щодо особливостей використання педагогічних й управлінських цінних ідей та досвіду минулих років у розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України, труднощів, з якими стикаються НПП.

5. На нашу думку, підсилило б зміст дисертації, якби в додатках були розміщені фрагменти архівних матеріалів, що містять наочні зразки програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників останньої чверті ХХ століття.

6. Доцільно було би розробити рекомендації щодо удосконалення подальшого розвитку системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в контексті євроінтеграції.

Перелічені зауваження певною мірою мають дискусійний характер і не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи О. О. Бабакіної.

Загальний висновок

Дисертація є актуальним, самостійним, завершеним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичну і практичну значущість.

Дисертаційна робота на тему «Розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно Постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а її авторка, Бабакіна Оксана Олексіївна, заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальностями 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки і 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки Національної
академії педагогічних наук України

Нестор ГУПАН

Гупана Н.М.

Нестор Гупан